

การพัฒนาชุมชนตามทฤษฎีใหม่โคกหนองนาโมเดล* Community Development According to the New Theory, Khok Nong Na Model

สมปอง สุวรรณภุมมา¹
Sompong Suwannaphuma¹
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ¹
Chaiyaphum Rajabhat University¹
Email : Sompongs9198@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาชุมชนในปัจจุบันต้องอาศัยศาสตร์ต่างๆ ที่มีสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและสังคม เพราะการพัฒนาชุมชนนั้นส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตประชาชนของประเทศ ซึ่งสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยแต่ละด้านเชื่อมโยงกันตลอดเวลาและส่งผลกระทบต่อ การปรับตัวของประชาชน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันกับวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นนั้น คือผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำระหว่างองค์กรหน่วยงานด้วยกระบวนการต่างๆ ถือว่าเป็นองค์ประกอบทางการพัฒนาชุมชน และการกระทำเช่นนี้ทำให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งเดิมๆ ไปสู่สิ่งใหม่ๆ และสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นนี้ต้องดีกว่าสิ่งเดิม ประชาชน ระเบียบ กลไกหรือเครื่องมือของรัฐเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่กำลังพัฒนาประเทศ และมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาเต็มรูปแบบ ตั้งแต่ยุคอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้แนวทางในการบริหารการพัฒนาเกี่ยวข้องกับองค์กรที่มีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก แต่ปัจจุบันการพัฒนาประเทศต้องอาศัยหลักความสมดุลในบริบทชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดปัญหาการขัดแย้งในภาวะสังคมที่ต้องดิ้นรนจากปัญหาภาวะเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศ ตลอดถึงปัญหาที่เกิดจากโรคภัยไข้เจ็บนั้นคือ โควิด-19 ที่กำลังแพร่ระบาดอย่างกว้างขวางในแต่ละประเทศ

คำสำคัญ : การพัฒนา; โคกหนองนาโมเดล; ทฤษฎีใหม่

* Received May 14, 2021; Revised June 26, 2021; Accepted July 2, 2021

ABSTRACT

The community development today requires various sciences that are important for community and social development because community development affects the change in the quality of life of the people of the country which Thai society has changed and developed rapidly both economic society and politics each aspect is linked all the time and affects people's adaptation Which is related to the way of life of the local community is the result of actions between organizations, agencies with various processes It is considered an element of community development And doing this causes a change from the old thing to something new and this new thing has to be better than the old one. The people, rules, mechanisms or tools of the state play a greater role. Thailand is one of the developing countries and has modified the full development guidelines from the past to the present this makes the approach to development management very relevant to organizations that play a significant role in the development of the country. But nowadays, the development of the country must rely on balance in the community context according to the Sufficiency Economy Philosophy to reduce conflicts in the society that is struggling from the economic and political problems of the country as well as the problem caused by the disease that is COVID-19 that is spreading widely in each country.

Keywords : Development; Khok Nong Na Model; New Theory

1. บทนำ

การพัฒนาทำให้โครงสร้างของประเทศยังคงต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงและจำเป็นต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม ด้านคมนาคมขนส่ง ด้านพลังงาน ด้านการศึกษา ด้านอสังหาริมทรัพย์ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น ทำให้ในระบบเศรษฐกิจจึงมีบทบาทอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยเงินทุนเป็นจำนวนมาก ซึ่งแหล่งเงินทุนที่สำคัญของประเทศมีอยู่ 2 แหล่งด้วยกัน คือแหล่งเงินทุนภายในประเทศและแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศ การพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศจะได้มาจากการกู้ยืม ซึ่งจะทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศขาดเสถียรภาพ (กมลมาลย์ วิรัตน์เศรษฐสิน และธาดา วิมลวัตรเวที, 2553) ปัจจุบันการทำการเกษตรได้รับผลกระทบทั้งในด้านสภาพแวดล้อมจากภัยธรรมชาติทุกๆ ด้าน ย่อมมีผลกระทบต่อผลผลิตทำให้รายได้จากการขาย

ผลผลิตไม่แน่นอนและไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ราคาพืชทางการเกษตรขายไม่ได้ตามที่คาดหวังหรือ
คาดการณ์ตามที่นโยบายรัฐบาลสนับสนุนทางการเกษตรแต่ยังไม่ทั่วถึง โดยอาจมีความรู้ในการทำ
การเกษตรไม่ดีพอ จึงทำให้ประสิทธิภาพในการผลิตลดต่ำลง ถึงแม้ภาครัฐจะมีโครงการช่วยเหลือ
เกษตรกรในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องก็ตามเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาบ่งชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และ
ปฏิบัติของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ครัวเรือน ชุมชน จนถึงรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศ
ให้ดำเนินไปในทิศทางสายกลาง เพื่อประยุกต์ให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงจึงบ่งบอกถึง
ความพอประมาณความมีเหตุผลอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในที่จำเป็นจะต้องอาศัย
ความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ หรือศาสตร์ต่างๆ มาใช้
เป็นแนวทางการวางแผนและดำเนินการอย่างเป็นระบบที่จะต้องสร้างพื้นฐานจิตใจของประชากรในชาติ
เพื่อให้เกิดความสมดุลพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง (สมพร เทพสิทธา,
2549) เกษตรกรรมเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตคนไทยมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่ยุค
Thailand 1.0 จนถึงยุค Thailand 4.0 นับได้ว่าเป็นยุคของเกษตรอัจฉริยะ มีการนำเทคโนโลยีเข้า
มาปรับใช้ในการเกษตรเป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบของเศรษฐกิจที่มีการ
ขับเคลื่อนด้วยวิธีการผสมผสานด้วยนวัตกรรม แต่ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ฉบับที่ 20 ว่าด้วยเรื่อง
เกษตรกรรมแบบผสมผสานด้วยนวัตกรรมที่มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาปรับเปลี่ยนและมีการ
ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาในการเกษตร โดยอาศัยเครือข่ายออกประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่เกษตรกร
เพื่อให้เข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวก และยังสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่มีความคุ้มค่าในการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งยังนำนวัตกรรมมาปรับใช้ในการเอื้อให้เกิดประโยชน์ด้านการเกษตรแบบผสมผสานที่
มีความหลากหลายในแต่ละด้านอย่างมีเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าและทันสมัยอย่างมาก การถ่ายทอดสื่อ
ทางการเกษตรจึงมีความหลากหลายรูปแบบ เช่น สื่อนิทรรศการ โมเดลจำลอง สื่อวีดีโอ สื่ออินโฟกราฟิก
แต่ในหลักความเป็นจริงตรงกันข้ามการเรียนรู้ทางการเกษตรยังไม่ได้ได้รับความนิยมนักเท่าที่ควรในยุค
ปัจจุบันนี้ ซึ่งอาจมองได้ว่าเทคโนโลยีเสมือนจริงนั้นเป็นสื่อที่มีความเหมาะสมแก่กระบวนการนำมาปรับใช้
ทั้งนี้เพื่อเพิ่มผลผลิตและประสิทธิภาพในการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการนำเทคโนโลยีและ
นวัตกรรมเข้ามาปรับใช้ในการทำการเกษตร เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่หรือเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งถือว่าเป็น
แนวทางพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานแก่ราษฎรทั้งนี้เพื่อช่วย
ในการทำการเกษตร โดยเฉพาะหนึ่งในโครงการที่พระองค์ทรงพระราชทานในการแก้ไขปัญหาความทุกข์
ร้อนของราษฎร ได้แก่ โคกหนองนาโมเดล นั่นถือได้ว่าเป็นโครงการในพระราชดำรินำในการทำเกษตรทฤษฎี
ใหม่ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยวิธีการและกลยุทธ์ด้านการบริหารน้ำและพื้นที่เกษตรกรรม
เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกรและฝึกหัดให้ชาวบ้านได้ช่วยเหลือพึ่งพาตนเองทั้งมีความเป็น
อยู่ที่ดีขึ้นและมีพื้นฐานของชีวิตที่มีความมั่นคง มีความอยู่ดี กินดี มีสุขและยั่งยืน

2. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

ความหมายของชุมชน “ชุมชน” มีนัยและความหมายที่เป็นไปตามพลวัตหรือกระแสของสังคม แต่ถ้าพิจารณาโดยละเอียดจะพบว่า นักวิชาการ นักพัฒนา หรือผู้คนที่ให้ความหมายของคำว่า “ชุมชน” ล้วนต่างให้ความหมายที่สอดคล้องกับความรู้ ทักษะคติ หรือโดยมีจุดมุ่งหมายที่หวังช่วงชิงอำนาจในการนิยามความหมายของตนเพื่อผลประโยชน์ประการใดประการหนึ่ง

Poplin (1979) ได้พยายามหาความหมายร่วมจากคำจำกัดความของชุมชนที่มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย โดยสรุปหาลักษณะความหมายต่างๆ ได้ว่า ชุมชน ประกอบไปด้วยอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ (Geographical area-territorial) ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction-sociological) มีความผูกพัน (Common ties-psycho cultural)

ปรีชา วงศ์ทิพย์ (2555) กล่าวว่าชุมชน หมายถึง ถิ่นฐานอันเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ที่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์และระบบความสัมพันธ์ในสังคม ซึ่งอิงอาศัยความเอื้ออาทรความผูกพัน และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นเครื่องมือดำเนินการเพื่อให้มีชีวิตที่ดีร่วมกัน

ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง (2556) ได้สรุปความหมายของชุมชนออกเป็น 3 แนวทาง ที่มีความแตกต่างกันออกไปตามที่มาและความหมาย คือ 1)ชุมชน หมายถึง การรวมตัวกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันตามบรรทัดฐานทางสังคม มีความผูกพัน มีความเป็นปึกแผ่น และอาจหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีสายสัมพันธ์กันทั้งในมิติความสัมพันธ์แบบเครือข่ายและมิติทางสังคมและวัฒนธรรม 2)ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่ง เช่น ละแวกบ้าน หมู่บ้านตำบล อำเภอ จังหวัด เป็นต้น ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความผูกพันทั้งในด้านพื้นที่และความเอื้ออาทรที่มีต่อกัน 3)ชุมชน หมายถึง องค์กรและขบวนการทางสังคมที่มีวัตถุประสงค์แน่ชัดและรวมกันในระยะเวลานานพอสมควร จนเกิดระบบความสัมพันธ์และความผูกพันกันเกิดขึ้น เช่น องค์กรชุมชนองค์กรในท้องถิ่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มผลประโยชน์ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความหมายของคำว่าชุมชนไว้อย่างชัดเจนว่าการที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มมีวัตถุประสงค์รวมกันเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์โดยรวม ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ที่ดีผ่านการติดต่อสื่อสารสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายใต้บรรทัดฐาน จารีตประเพณีเดียวกัน เพื่อให้เกิดความเป็นพวกเดียวกันในชุมชน แต่เมื่อชุมชนเริ่มมีพัฒนาการและความเจริญเกิดขึ้น ชุมชนจึงจำเป็นต้องมีองค์กร สถาบันต่างๆ ที่เป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดังนั้นชุมชนมีความหมายมากกว่าการเป็นสถาบันที่ช่วยจัดการการพัฒนา กล่าวคือทุกชุมชนทำหน้าที่เชื่อมโยงขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม เอื้ออำนวยการมีส่วนร่วมของคนกลุ่มต่างๆ และเพิ่มพูนความสัมพันธ์อันใกล้ชิดทางสังคมซึ่งเป็นพื้นฐานการคุ้มครองทางสังคมที่สำคัญ

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

ความหมายของการพัฒนา การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงตามแผนหรือการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง(Planned or Directed Change) นั่นคือการพัฒนาที่ได้เป็นเรื่องธรรมชาติหากเป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยกำหนดทิศทางหรือรายละเอียดเอาไว้ล่วงหน้าว่าจะพัฒนาอะไร พัฒนาอย่างไร ช้าเร็วอย่างไร ใครจะเป็นผู้พัฒนาและเป็นผู้ถูกพัฒนา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550) กล่าวถึง การพัฒนาเป็นกระบวนการในการที่จะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงคุณภาพชีวิต(Quality of Life) ของประชาชนส่วนใหญ่ให้ดีขึ้น ซึ่งรวมถึงเรื่องที่ดีสินคุณค่าของคนในแต่ละสังคมด้วย ความหมายของการพัฒนาจึงแตกต่างกันออกไปตามกาลเวลา สถานที่และลักษณะของปัญหาหรือความต้องการของแต่ละสังคม โดยมีปัจจัยที่สนับสนุนส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปทิศทางที่พึงประสงค์ ดังนี้ 1)เป็นการเปลี่ยนแปลงที่นำมาซึ่งการปรับปรุงให้ดีขึ้นสำหรับคนส่วนใหญ่ 2)ควรจะเป็นอันตรายน้อยที่สุดและเป็นประโยชน์ต่อทุกๆ คน 3)อย่างน้อยที่สุดควรจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานหรือความต้องการที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต 4)มีความสอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ 5)ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

สนธยา พลศรี (2547: 149) ได้จำแนกความหมายของการพัฒนาแต่ละประเภทไว้ ดังนี้

1. ความหมายจากรูปศัพท์หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตงอกงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ความหมายดังกล่าวนี้เป็นที่มาของความหมายในภาษาไทยและเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่นๆ

2. ความหมายโดยทั่วไป หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้คุณภาพดีขึ้นกว่าเดิม ความหมายนี้นับว่าเป็นความหมายที่รู้จักกันโดยทั่วไป เพราะนำมาใช้มากกว่าความหมายอื่นๆ แม้ว่าจะไม่เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการก็ตาม

3. ความหมายทางเศรษฐศาสตร์หมายถึง ความเจริญเติบโตแต่เป็นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามเนื้อหาของวิชาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นการเน้นความหมายในเชิงปริมาณ คือการเพิ่มขึ้นหรือการขยายตัวของเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่นๆ

4. ความหมายทางพัฒนาบริหารศาสตร์ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งในด้านคุณภาพ (ดีขึ้น) ด้านปริมาณ (มากขึ้น) และด้านสิ่งแวดล้อม (มีความเหมาะสม) ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว

5. ความหมายทางด้านเทคโนโลยีหมายถึง การเปลี่ยนแปลงสังคมให้ทันสมัยด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นความหมายอีกแนวทางหนึ่ง

6. ความหมายทางด้านการวางแผน หมายถึง การเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นจากการเตรียมการของมนุษย์ไว้ล่วงหน้าในลักษณะของแผนและโครงการ แล้วบริหารหรือจัดการให้เป็นไปตามแผนและโครงการ

จนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ จะเห็นได้ว่าความหมายของการพัฒนาทางด้านการวางแผนกำหนดให้การพัฒนาเป็นกิจกรรมของมนุษย์และเกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้เกิดจากการวางแผนโดยมนุษย์ไม่ใช่เป็นการพัฒนาในความหมายนี้

7. ความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติคำว่าพัฒนาในความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติหรือการปฏิบัติการณ์ เป็นความหมายต่อเนื่องจากความหมายทางการวางแผน โดยมุ่งเน้นถึงการวางแผนและโครงการไปดำเนินการอย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่องเพราะถึงจะมีแผนและโครงการแล้ว แต่ถ้าหากไม่มีการนำไปปฏิบัติการณ์พัฒนา ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้

8. ความหมายในทางพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาคนให้มีความสุข มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การพัฒนาในความหมายนี้มีลักษณะเดียวกันกับการพัฒนาในความหมายทางการวางแผน คือเป็นเรื่องของมนุษย์เท่านั้น แตกต่างกันเพียงการวางแผนให้ความสำคัญที่วิธีการดำเนินงาน ส่วนพุทธศาสนามุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้น คือความสุขของมนุษย์เท่านั้น

9. ความหมายทางสังคมวิทยา นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของการพัฒนาโดยเน้นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม คือมนุษย์ กลุ่มทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายในทางพุทธศาสนา คือการเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้มีความสุขและมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายทางการวางแผน คือด้วยวิธีการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักวางแผนเรียกว่าการบริหารและการจัดการ

10. ความหมายทางการพัฒนาชุมชน นักพัฒนาชุมชนได้ให้ความหมายคำว่า การพัฒนาเอาไว้ใกล้เคียงกับนักสังคมวิทยา คือการพัฒนาเป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสังคมมนุษย์ให้ดีขึ้นแต่ว่านักพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นที่มนุษย์ในชุมชนจะต้องร่วมกันดำเนินงานและได้รับผลจากการพัฒนาร่วมกัน

จากความหมายข้างต้นสรุปภาพรวมความหมายของคำว่า การพัฒนาไว้ว่า หมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งทางด้านคุณภาพปริมาณและสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนโครงการและดำเนินงานโดยมนุษย์เพื่อประโยชน์แก่ตัวมนุษย์เอง

4. แนวคิดเกี่ยวกับโคกหนองนาโมเดล

4.1 ความหมายของโคกหนองนาโมเดล

โคก-หนอง-นา โมเดล คือ การจัดการพื้นที่ซึ่งเหมาะกับพื้นที่การเกษตร ซึ่งเป็นผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่ เข้ากับภูมิปัญญาพื้นบ้านที่อยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ โคก-หนอง-นา โมเดล เป็นการที่ให้ธรรมชาติจัดการตัวมันเองโดยมี มนุษย์เป็นส่วนส่งเสริมให้มันสำเร็จเร็วขึ้น อย่างเป็นระบบแนวคิดการจัดการน้ำ โคก หนอง นา โมเดล นี้ เป็นการทำเกษตรในพื้นที่ขนาดจำกัด หรือขนาดเล็ก เป็นการกักเก็บน้ำไว้ทั้งบน และใต้ดินตามแนวพระราชดำริของในหลวงรัชการที่ 9 โดยเฉพาะในพื้นที่

จำกัด อย่างน้อยเพียง 3 ไร่ หรือ แล้วยแต่ขนาดของที่ดินตามสภาพความเหมาะสมก็ได้ เมื่อปี 2561 มีแบบมาตรฐาน โคก หนอง นา โมเดล จำนวนประมาณ 40 แบบให้กรมพัฒนาที่ดินไว้แจกจ่ายประชาชน ทั้ง 40 แบบ เป็นโมเดลต้นแบบสำหรับที่ดินขนาดแบบ 3 ไร่ 5 ไร่ หรือ 10-15 ไร่ ที่เป็นโมเดลพื้นที่ขนาดเล็ก สมพร เทพสิทธา (2549) โคกหนองนาโมเดล เป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีตัวแปรหลักที่สำคัญ 5 อย่าง ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟและคน ซึ่งตัวแปรที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ทำให้การออกแบบพื้นที่การเกษตรที่มีความแตกต่างกันดินที่แตกต่างกันมีผลต่อการออกแบบพื้นที่ เพราะการขุดหนองน้ำต้องมีการวางแผน สิ่งที่สำคัญ คือการปรับปรุงดินให้เหมาะสม โดยใช้การฟื้นฟูรักษาความสมบูรณ์ของหน้าดินด้วยการนำฟาง ใบไม้ หรือ หญ้าคลุมหน้าดิน เต็มปุ๋ยอินทรีย์แบบน้ำและแห้ง จะช่วยแก้ปัญหาของดินได้ ในส่วนของน้ำ ทิศทางการไหลของน้ำเข้าและออกพื้นที่เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่ง ในการวางตำแหน่งของหนองน้ำในทิศทางที่ให้ลมร้อนพัดผ่านซึ่งช่วยในการประหยัดพลังงาน และทำให้อุณหภูมิบริเวณบ้านเย็นลง การขุดหนองน้ำที่มีความคดเคี้ยวเพื่อเพิ่มพื้นที่ในการปลูกพืชบริเวณริมหนองน้ำ ทำตะพักหรือการลดล้นระดับความสูงของหนองน้ำ โดยชั้นแรกควรมีความลึกที่แสงแดดส่องถึง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า โคกหนองนาโมเดล คือ การจัดการพื้นที่ซึ่งเหมาะกับพื้นที่การเกษตร ซึ่งเป็นผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่ เข้ากับภูมิปัญญาพื้นบ้านที่อยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ เป็นการที่ให้ธรรมชาติจัดการตัวมันเองโดยมีมนุษย์เป็นส่วนส่งเสริมให้มันสำเร็จเร็วขึ้นอย่างเป็นระบบในการทำเกษตรอย่างครบวงจร

5. แนวคิดเกี่ยวกับหลักทฤษฎีใหม่

ณัฐฉัตร บำรุงแจ่ม (2550) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานพระราชดำริ เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบความยากลำบากดังกล่าว ให้สามารถผ่านพ้นช่วงเวลาวิกฤติ โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำ ได้โดยไม่เดือดร้อนและยากลำบากนักพระราชดำรินี้ ทรงเรียกว่าทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางหรือหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช พิบูลสรารุช (2553) “ทฤษฎีใหม่” เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชี้ให้เห็นถึงการจัดการทรัพยากรสำหรับทำมาหากิน คือที่ดินและแหล่งน้ำ ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบของการทำเกษตรกรรมรูปแบบหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานให้กับประชาชนคนไทยนำไปใช้ นำไปปฏิบัติเพื่อการดำรงชีพ ทฤษฎีใหม่มีพื้นฐานแนวคิดทางด้านการเกษตรแบบผสมผสาน โดยมุ่งเน้นระบบเศรษฐกิจแบบการผลิตเพื่อยังชีพ เพื่อให้เกษตรกรมีผลผลิตพอกินตลอดปี หลังจากนั้นผลผลิตที่เหลืออาจนำมาแปรรูปหรือนำมาจำหน่าย เพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้กับเกษตรกรได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งทฤษฎีใหม่นี้เป็นการบูรณาการศาสตร์แขนงต่างๆ เข้าด้วยกัน เช่น

การเกษตร การอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี การบริหารจัดการ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งเป็นการพัฒนาแนวใหม่สำหรับประชาชนและชุมชนทั่วประเทศทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ คือการพัฒนาด้านการเกษตรโดยทำการเพาะปลูกพืชหลายอย่างในที่เดียวกันหรือปลูกผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกัน โดยได้ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้มูลนิธิชัยพัฒนาทดลองทำการเกษตรทฤษฎีใหม่เมื่อปี พ.ศ.2532 ในที่ดินประมาณ 15-16 ไร่ ที่มีสภาพแห้งแล้งขาดธาตุอาหาร ซึ่งอยู่ติดกับวัดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี โดยใช้หลักการประสานงานระหว่าง “ชาวบ้าน” “วัด” และ “ราชการ” เรียกว่า “บวร” ทรงให้วัดเป็นศูนย์กลางความร่วมมือเพราะทรงมีวัตถุประสงค์ให้ชาวบ้าน วัดและราชการได้รู้จักสามัคคีช่วยเหลือกันพัฒนาท้องถิ่นหลังจากทดลองจนประสบผลสำเร็จในปี 2535 จึงขยายผลไปดำเนินการที่อำเภอตอแก่น ตำบลคุ้มเก่าอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นถิ่นทุรกันดาร แห้งแล้งมากอาศัยเพียงน้ำค้างหล่อเลี้ยงเมล็ดข้าวเท่านั้น นา ไร่ ได้ผลผลิตเพียง 2-3 ถังต่อไร่ เมื่อนำหลักการพัฒนาทฤษฎีใหม่ไปใช้ก็ประสบผลสำเร็จ โดยได้ผลผลิตไร่ละกว่า 20 ถัง ทำให้ชาวบ้านมีความสุข บุตรหลานที่จากไปต่างถิ่นก็กลับมาอยู่บ้านกับครอบครัวอย่างอบอุ่น (วิวัฒน์ ศัลยกำธร, 2556)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีใหม่เป็นแนวพระราชดำริที่เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชี้ให้เห็นถึงการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินและทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการผลิตเพื่อยังชีพของเกษตรกรและเพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี พอมีพอกิน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ทรงทดลองครั้งแรกที่ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีบริเวณใกล้วัดมงคลชัยพัฒนา ซึ่งเป็นผลสำเร็จและสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ได้สังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรมมีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติผู้คนเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติวิถีของการดำรงชีวิตการผลิตประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่หลากหลาย ที่เกิดกระบวนการเรียนรู้จากปัญหาในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันของแต่ละท้องถิ่น ผู้คนดำรงชีวิตอยู่บนฐานของเกษตรกรรมเพื่อยังชีพเป็นหลัก ชุมชนมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติช่วยเหลือค้ำจุนซึ่งกันและกัน มีระบบเศรษฐกิจพื้นฐานที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันกันด้วยน้ำใจเอื้ออารีสามารถสร้างความพอเพียงให้กับครอบครัวและชุมชนได้ สังคมจึงมีความสุข

6. สรุป

การพัฒนาโคกหนองนาโมเดลตามทฤษฎีใหม่นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำมาปรับเปลี่ยนและประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของชุมชนและสังคม ที่บ่งชี้ถึงการเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตองกวมและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ในการจัดการพื้นที่ซึ่งเหมาะกับพื้นที่การเกษตร ซึ่งเป็นผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่เข้ากับภูมิปัญญาพื้นบ้านที่อยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ

โดยการที่ให้ธรรมชาติจัดการตัวมันเองโดยมีมนุษย์เป็นส่วนส่งเสริมให้มันสำเร็จเร็วขึ้นอย่างเป็นระบบในการทำเกษตรอย่างครบวงจร ทั้งนี้จำเป็นจะต้องพัฒนาทฤษฎีใหม่ ที่เป็นแนวพระราชดำริที่เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชี้ให้เห็นถึงการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินและทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการผลิตเพื่อยังชีพของเกษตรกรและเพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี พอมีพอกินสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ทรงทดลองครั้งแรกที่ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีบริเวณใกล้วัดมงคลชัยพัฒนา ซึ่งเป็นผลสำเร็จและสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ได้สังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรมมีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติผู้คนเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติมีวิถีของการดำรงชีวิต ข้อเสนอแนะ 1)การพัฒนาโคกหนองนาโมเดลตามทฤษฎีใหม่ มีความสำคัญสำหรับประเทศกำลังพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และการสร้างรายได้ของคนในสังคม 2)การพัฒนาโคกหนองนาโมเดลตามทฤษฎีใหม่ ควรให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมวิถีชีวิตประชาชนในแต่ละพื้นที่ตามหลักปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เพื่อการตอบสนองต่อภาคประชาชนอย่างจริงจัง 3)หลักกลยุทธ์การพัฒนาโคกหนองนาโมเดลตามทฤษฎีใหม่ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและวางแผน จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญในการจัดทำแผนกลยุทธ์ประกอบของแต่ละภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อถ่ายทอดการนำไปใช้ในโครงการพัฒนาโคกหนองนาโมเดลตามทฤษฎีใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ

7. บรรณานุกรม

- กมลมาลย์ วิจารณ์เศรษฐ์สิน และธาดา วัฒนวิทย์. (2553). การพัฒนารูปแบบการออมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการดำเนินชีวิตของนิสิตคณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะพลศึกษา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช พิบูลสรารุช. (2553). ตามรอยพอชีวิตพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด.
- ณัฐวุฒิ บำรุงแจ่ม. (2550). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินชีวิตของนักศึกษา คณะเศรษฐศาสตร์ ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง. (2556). ชุมชน. สงขลา : ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ปรีชา วงศ์ทิพย์. (2555). การพัฒนาชุมชนประยุกต์ : แนวคิดการบูรณาการ. กรุงเทพฯ : สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- วิวัฒน์ ศัลยการ. (2556). วิเคราะห์นโยบายรัฐ. ชลบุรี : มูลนิธิสิทธิธรรมธรรมชาติ.
- สนธยา พลศรี. (2547). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

- สมพร เทพสิทธา. (2549). การเดินตามรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียงช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต. กรุงเทพฯ : กองทุนอริยธรรม.
- สมพร เทพสิทธา. (2549). ดวงประทีปจากพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : พิมพ์สวย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2550). ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Denis E. Poplin. (1979). *Communities: a Survey of Theories and Method of Research*. New York : Macmillan Publishing Co., Inc.